

A MAGYAR ÉP ÉS FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ FIATALOK MUNKAERŐPIACI HELYZETÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

COMPARING THE SITUATION OF YOUNG HUNGARIANS AND YOUNG HUNGARIANS WITH DISABILITIES IN THE LABOR MARKET

Laoues-Czibalmos Nóra¹, Müller Anetta², Bácsné Bába Éva³

¹PhD hallgató, ^{2,3}egyetemi docens

¹Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola, ^{2,3}Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar

E-mail: laoues.nora@ped.unideb.hu, muller.anetta@econ.unideb.hu, bacsne.baba.eva@econ.unideb.hu

Összefoglalás

A munkanélküliség a csökkenő tendencia ellenére is a mai magyar társadalom egyik legnagyobb problémája, amelynek egyik legnagyobb kárvallottai és leginkább érintettjei a fiatalok, a pályakezdők. A rendszerváltás után a munkanélküliek számának emelkedésével egy időben nőttek meg a területi, regionális különbségek is. Ez a különbség a munkanélküliek számában is megmutatkozik. A munkanélküliség növekedése a háztartások munkajövedelmeit csökkentette, ami különösen sújtotta a fiatalokat. Magyarországon és más EU országokban is (Gáti et al. 2012). A munkajövedelmek csökkenésével a fiatalok megélhetési nehézségei is fokozódtak. A 2009-es gazdasági válság alatt az állami transzferből származó háztartási jövedelmek (pl. családi támogatás, segély) is csökkentek (Tóth – Medgyesi 2011, Medgyesi – Nagy 2014). Tanulmányunkban azt vizsgáljuk, hogy hogyan alakult a fiatal felnőttek életkörülménye, megélhetése és a munkaerő-piaci helyzete különös tekintettel, a fogyatékossgal élők személyek körében.

Abstract

Despite the downward trend, unemployment is one of the biggest problems of today's Hungarian society, with one of the biggest victims and most affected is young people, career starters. After the change of regime, the regional and regional differences increased at the same time as the number of unemployed increased. This difference is also reflected in the number of unemployed. The rise in unemployment has reduced household labor income, which has hit young people in particular. In Hungary and other EU countries (Gáti et al. 2012). With the fall in labor income, the livelihood difficulties of young people have also increased. During the economic crisis of 2009, household income from state transfers (eg family support, aid) also decreased (Tóth - Medgyesi 2011, Medgyesi - Nagy 2014). In our study, we examine how the living conditions, livelihoods and labor market situation of young adults evolved with particular attention to people living with disabilities.

Kulcsszavak: gazdaság, munkaerőpiac, foglalkoztatás, fogyatékossgal élő személyek

JEL besorolás: J00, J16

LCC: HD5701-6000.9, HD6050-6305

Bevezetés

A mai magyar fiatalok helyzetének vizsgálatakor célszerű áttekinteni az 1989-es rendszerváltás utáni időszakot, annak érdekében, hogy átlássuk milyen változások történtek, ami a pályakezdők munkaerőpiaci helyzetét befolyásolta. Az 1989-es rendszerváltással együtt járt a

privatizáció, amely közel másfél millió munkahely megszűnését jelentette (La-ki,2006). A munkaerőpiac egyik meghatározó folyamata volt, hogy a felsőfokú végzettségű-ek száma robbanásszerű növekedésnek indult. 1995 és 2004 között a frissen végzett diplo-mások száma megduplázódott, 26 ezerről 53 ezer főre növekedett. A bővülő gazdaság csak egy ideig tudta foglalkoztatni a frissen végzett diplomásokat, így a 2000-es évek elején megnövekedett a diplomások aránya a munkaerő piacon. A diplomások, és ezen belül a dip-lomás pályakezdők elhelyezkedési esélyeit vizsgáló kutatások születtek, amelyek fókuszál-tak a felsőfokú végzettségűek növekvő kínálatára és a gazdasági növekedés lassulására is. A felsőoktatási expanzió – bár kétségkívül kedvezőtlenül hatott – nem rontotta jelentős mér-tékben a diplomával rendelkező pályakezdők elhelyezkedési esélyeit, és nem eredményezte a felsőfokú végzettség leértékelődését. A kilencvenes évek végétől mérséklődtek ugyan a diploma megszerzésével járó munkaerő-piaci előnyök, de ez a negatív folyamat mérséklő-dött. Napjainkban azt tapasztalhatjuk, hogy a fiatal diplomások munkanélküliségének növe-kedése lelassult, és nem folytatódott a felsőfokú végzettségűek relatív foglalkoztatási esé-lyeinek csökkenése. Ugyanakkor negatív tendenciaként tapasztalhatjuk, hogy megnőtt az álláskereső átlagos időtartama (Nagy, 2011).

A munkaerőpiaci igények gyors és folyamatos változására az oktatási rendszer nem rea-gál mindig kellő gyorsasággal, így a fiatalokat érinti ez a probléma, hogy az elsajátított is-meretek és kompetenciák nem elégítik ki a munkáltató elvárásait teljes egészében.

A családok döntően a fiatalok taníttatását vélik a legjobbnak, így nemcsak a munkába ál-lás időpontja tolódik ki, hanem a fiatalok felnőtté válásának kezdete is. Ennek a tendenciá-nak köszönhető a felsőoktatás tömegessé válása, amely által egyrészt a fiatalok képzetbe-bekké válnak, másrészt viszont ez a folyamat egyre inkább elértékteleníti a diplomákat (Ga-zsó – Laki, 2004).

Magyarországon a 20. század utolsó éveiben fókuszáltak a fogyatékossgal élő emberek ügyére. Addig sajnos a társadalom nem foglalkozott velük, csak a családjuk. A szocializ-musban sem alakult ki a szociális és a foglalkozási rehabilitáció rendszere. Bár a bérszabá-lyozás megkívánta, hogy alacsony fizetésű munkaköröket létesítsenek és ezekben a munka-körökben a sérült vagy azzá vált emberek dolgozzanak. A rehabilitáció és a képességekhez igazított megfelelő munka hiányzott. Nagyobb számban csak védett munkahelyeken, gyá-rakban foglalkoztattak fogyatékossgal élő embereket.

Mivel egyszerű, kiegészítő, kiszolgáló munkakörökben foglalkoztatták a fogyatékossgal élő embereket, amihez nem kellett szakképesítés és az oktatási rendszer sem tette lehetővé, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek szakképesítést szerezzenek, tehát az addig is a tár-sadalom szélén élő emberek még nagyobb arányban kiszolgáltattak lettek (Lechnerné, 2007).

A megváltozott munkaképességű vagy a fogyatékossgal élő személyeket vizsgáló kuta-tások a 90-es évektől jelentek meg a szakirodalmakban (Könczei, 1990; Csányi, 1990) na-gyobb számban napjainkban jelentek meg ezek a kutatások (Balázs et al., 2016/a, 2016/b; Balázs – Földi, 2017). A szakirodalmak - mely a fogyatékossgal élő személyek munka-erőpiaci helyzetét, társadalmi beilleszkedését és különböző szükségleteit (Block et al., 2013; Bota, 2014, Laoues-Müller 2018, Laoues et. al. 2019) vizsgálja - éppen ezért nem képeznek olyan teljességre törő rendszert és nem olyan sokszínűek, mint az épekkel foglalkozó tanul-mányok.

Napjainkban jelentek meg azok a kutatások is, melyek a fogyatékossgal élő személyek esetében kiemelten hangsúlyozzák az oktatást (Laki, 2018), illetve az oktatás és munkaerő-piacra jutás konvergenciáját is az érintett célcsoportban (Móré, 2016).

Demográfiai helyzetkép alakulása Magyarországon és az Európai Unióban

A 2011. évi népszámlálás alapján Magyarország becsült lélekszáma 2015. december 31-én 9 millió 823 ezer fő volt. A népesség száma 1981-ben még 10 millió 713 ezer fő volt, azóta folyamatosan csökken. 2018 január 1-én 9 millió 771 ezer fő volt 26,9 ezer fővel kevesebb, mint 2017-ben. 1981. január 1- 2018. január 1-ig 1 millió 142 ezer fővel csökkent a lakosság létszáma a születések és halálozások egyenlegéből adódóan.

Az EU-ban és Magyarországon is az egyik legnagyobb demográfiai kihívás a társadalom elöregedése. Ennek egyik oka részben az alacsony termékenység, amihez tartósan magas halandóság párosul. A születések száma 1998 óta folyamatosan csökken 100 ezer alatti, bár a teljes termékenységi arányszám emelkedő tendenciát mutat 2015-ben 1,49, 2017-ben 1,50, 1997-hez képest a legmagasabb. A halálozások száma 39 ezer 900 fővel haladta meg a születések számát 2015-ben, 2017-ben 131 ezer 700 fő halálozott el, amely magasabb értéket mutat 2015-hez képest.

A csecsemőhalandóság az eddigi legalacsonyabb volt 2017-ben. A népesség természetes fogyását a nemzetközi vándorlás egyenlege is befolyásolja. 2016-ban 1066 fő, 2017-ben már 13 ezer 200 fővel csökkentette a népesség fogyásának alakulását.

A fiatalok 15-29 éves korosztályban tartozók eloszlása a népszámlálás adatai alapján 1 millió 823 ezer 70 fő volt a 2011-es mérések alapján, ami a teljes népesség 18%-a, a legtöbb a 20-24 évesek aránya 618 ezer fő, míg a 14-19 évesek 503 ezer fős és a 25-29 évesek 611 ezer fős létszámot mutatnak.

A világon 650 millió fogyatékossgal élő ember él az ENSZ felmérése szerint. Európában 50 millióan.

Magyarországon a 2001-ben végzett felmérések szerint 577 ezer fő volt, a lakosság 5,77%-a. 1990-es mérésekhez képest emelkedett. A KSH 2011-es mérései alapján a megkérdezettek 15-64 évesek 21,5%-a 1 millió 439 ezer fő vallotta magát tartós betegnek vagy legalább 6 hónapig fennálló betegségről, egészségi állapotának romlásáról számolt be.

A nők aránya magasabb 770 ezer fő, a férfiaké alacsonyabb 669 ezer fő. Az egészségben bekövetkezett negatív változások hatással vannak a munkavállalásra, ezek a személyek akadályoztatva érzik magukat. Őket tekinthetjük megváltozott munkaképességűnek. 621 ezer fő a 45-64 éves korosztályhoz tartozik, mintegy kétharmaduk 55-64 éves korcsoportot alkotja (KSH, 2011).

A 2016-os mikrocenzusban megkérdezettek nyilatkozata alapján a fogyatékossgal élő személyek száma mintegy 80 ezer fővel 408 ezerre csökkent az előző népszámláláshoz képest. 2011-ben a népesség 6,2, 2016-ban 4,3%-a tartozott a fogyatékossgal élő lakosság-hoz (1. táblázat). A fogyatékossgal élő lakosság számának csökkenésében több ok között feltételezhetően meghatározó szerepet játszik, hogy az egészségi állapothoz kapcsolódó szociális ellátások rendszere a vizsgált időszakban jelentős mértékben átalakult, megszűnt a rokkantsági nyugdíj, felülvizsgálták az érintettek visszahelyezhetőségét a munkaerőpiacra, az idősebbek ellátását öregségi nyugdíjra váltották, valamint átalakultak az ellátórendszer jogosultsági feltételei. Mindezek következtében az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság nyilvántartásában 2011-ről 2012-re közel 70 ezer fővel csökkent az egészségi állapottal összefüggő juttatásban részesülők száma. A fogyatékossgal élő lakosság legnagyobb hányadát, csaknem felét a mozgássérültek teszik ki. 2011–2016 között nőtt az értelmi fogyaté-

kosok és az autisták létszáma (11 ezer fővel, 25%-kal, illetve 3800 fővel, 74%-kal). A fogyatékossgal élő lakosság több mint fele jelezte, hogy súlyosan, mintegy háromtizede, hogy mérsékelten akadályozza valamilyen egészségi probléma a mindennapi tevékenységében. A fogyatékossgal élő személyek ötöde azonban egészségi problémája miatt nem érzi magát korlátozottnak. A mindennapi tevékenységek elvégzésében egészségi probléma miatt magukat korlátozottnak érzők száma közel 1,5 millió. (Mikrocenzus 2016)

1. táblázat: A fogyatékossgal élő személyek száma és aránya

Fogyatékossgal élő személyek száma (fő)	2011 490 578	2016 408 021
aránya (%)	6,2	4,3

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján, (Mikrocenzus 2016)

Foglalkoztatás az Európai Unióban és Magyarországon

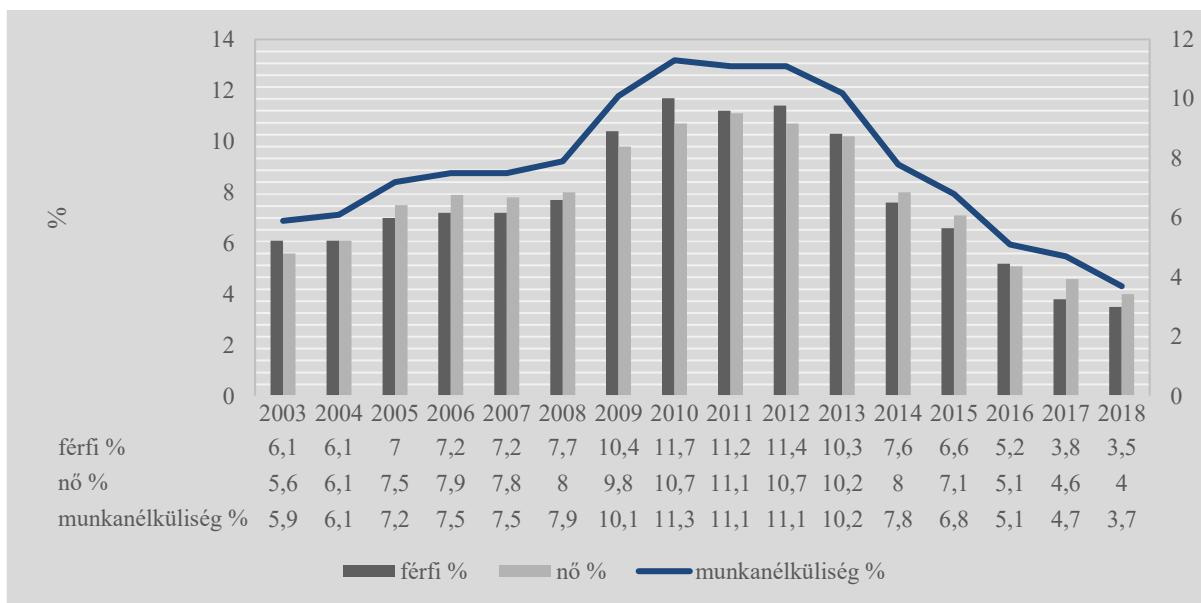
A foglalkoztatás a munkaerő- piaci vizsgálatok egyik lényeges eleme. A magyar gazdaság a potenciális növekedést fékező egyik legfontosabb strukturális problémája az alacsony aktivitás és foglalkoztatottság. Ezért a kormány a foglalkoztatás bővítését határozta meg a legfontosabb gazdaságfejlesztési és társadalompolitikai célként. 2020-ig 1 millió új, adózó munkahely létrejöttét. Kapcsolódva az európai célkitűzéshez a 20-64 év közötti népesség foglalkoztatásának 75%-ra növelését tűzte ki a kormány 2020-ig (Orbán, 2013).

Az ENSZ Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (továbbiakban: ILO) szerint világszerte továbbra is magas munkanélküliségi ráták és a folyamatosan veszélyeztetett foglalkoztatási helyzet számos feltörekvő és fejlődő gazdaságban továbbra is nagymértékben befolyásolják a munka világát. A 2015. évi munkanélküliséget mutató végső számadat-becslések szerint 197,1 milliót jelez (ILO, 2016). Ez 27 millióval több, mint a válság előtti, 2007. évi szint.

A foglalkoztatási ráta nem más, mint a munkában állóknak a teljes munkaképes korú népességhez viszonyított %-os aránya (Bishop, 2004).

A munkanélküliségi ráta a munkanélküliek számának és a munkaerő-állománynak a hányadosa, %-os formában kifejezve (Bishop, 2004). A teljes munkanélküliségi ráta az EU-28-ban 10,2%-os volt 2014-ben, ez 0,7 százalékpontos csökkenés 2013-hoz viszonyítva; mindez a korábbi évek nagyobb mértékű növekedése után következett (2011-ről 2012-re 0,8 százalékpontos növekedés, 2012-ről 2013-ra pedig 0,4 százalékpontos növekedés történt).

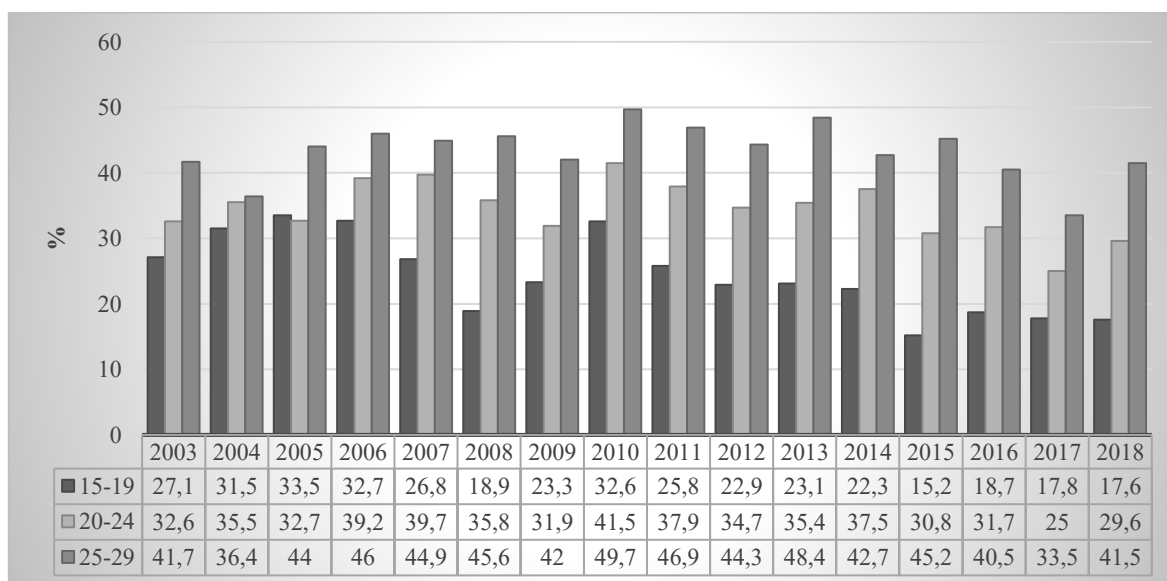
A tartósan munkanélküliek aránya a 15-64 éves munkanélkülieken belül 2003-ban átlagosan 42,5%, mely emelkedő tendenciát mutat 2010-ig, amikor is ez az adat 50,6% volt. 2011-től 2018-ig fokozatosan csökken a munkanélküliek aránya, 2018-ban 41,1%. Nemek szerinti megoszlásban 2003-ban 42,7% a férfiaknál, ami 2008-ban 49,3%-ra növekedett ez az adat, mely 2010-ben 51%-ra nőtt, és 2011-től fokozatosan csökkent így 2018-ban 43,4% lett az érték. 2003-2018-ig 0,7%-kal csökkent a munkanélküliek aránya. A nők aránya a munkanélkülieken belül 2003-ban 42,4%, 2010-ben 50,1%, ami 7,7% növekedést mutatott. 2011-től 49,3%, fokozatosan csökkent 2018-ig (38,6%), 1,07%-kal csökkent. A 2018-as adatok alapján megállapítható, hogy a nemek szerint a regisztrált munkanélküliek közül a nők száma alacsonyabb volt 4,8%-kal, mint a férfiaké. Az 1. ábra szemlélteti 2003-tól 2018-ig a munkanélküliségi ráta %-os megoszlását, melyben megfigyelhető a 2012-es évtől bekövetkezett pozitív tendencia, miszerint folyamatosan csökkent mind a két nem esetében ez az érték 2018-ig.

1. ábra: Munkanélküliségi ráta nemenkénti megoszlása a 15-64 évesnél

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján, 2018

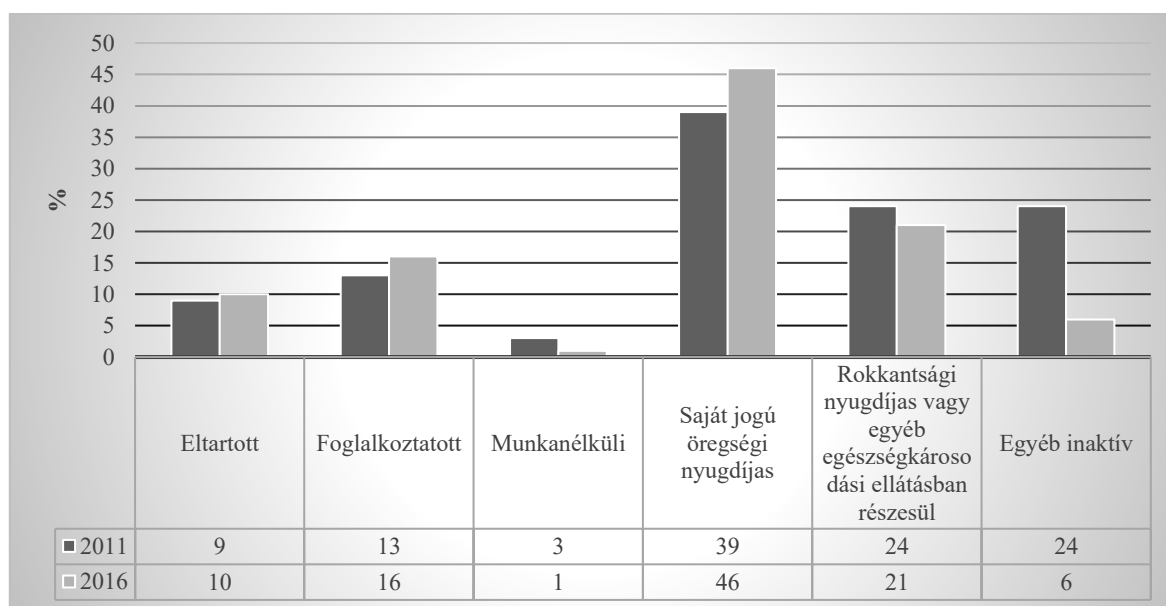
A tartósan munkanélküliek aránya a 15-19 éves korú fiatalok körében 2003-ban 27,1% volt, 2004-ben 31,5%, 2006-ig fokozatosan nő az értéke, majd 2007-ben 26,8% lett, mely érték lényeges csökkenést mutat (7,9%). 2010-ben a legmagasabb a tartós munkanélküliek aránya (32,6%) mely 2018-ig fokozatosan csökkenő tendenciát mutat. A 20-24 éves korcsoportba tartozóknál 2003-ban 32,6%, 2007-ben 39,7%-ra nő, 2010-ben 41,5%, ami kiugróan magas, 2011-től kezdve 37,9% és fokozatosan csökken 2018-ig. A 25-29 éves korosztály 2003-ban 41,7%, 2010-ben 49,7% a tartós munkanélküliek aránya, a növekedés mértéke 8%. 2011-ben 46,9%, 2013-ban 48,4%, majd fokozatosan csökken 2018-ig, ekkor 41,5%. 2003-tól 2018-ig ebben a korcsoportban 0,2%-kal csökkent a regisztrált fiatal munkanélküliek száma. A fent említett korcsoportban (15-19, 20-25) lényegesen magasabb a csökkenés (2. ábra).

2. ábra: A tartósan munkanélküliek (%) aránya korcsoport szerinti megoszlásban

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján, 2018

A magyar társadalom aktivitási strukturájában 2011-hez képest 2016-ra jelentős változások következtek be. A foglalkoztatottak aránya 40-ről 46%-ra növekedett, miközben csökkent a munkanélküliek száma, az inaktív keresők és az eltartottak népességben belüli aránya. A fogyatékossgal élő emberek aktivitási jellemzői jelentősen eltérnek a társadalom egészétől, de az öt év alatt bekövetkezett változásokat leíró általános trendek e csoportban is érvényesülnek. A fogyatékossgal élő személyek körében a foglalkoztatottak aránya csak-nem 3 százalékponttal, 16%-ra nőtt, csökkent a munkanélküliek és az inaktívak aránya. Az inaktív személyek körében megfigyelhető egy belső átrendeződés is, ami közvetlenül a rokkantsági nyugdíjas-státusz megszüntetésével, illetve a megváltozott munkaképességűek számára nyújtott támogatások rendszerének átalakításával hozható összefüggésbe. Az átrendeződésnek a fő eleme a rokkantsági, rehabilitációs, egészségkárosodási ellátásban részesülők, illetve az egyéb inaktívak arányának a visszaesése, és emellett a saját jogú öregségi nyugdíjasok arányának a növekedése (3. ábra).

3. ábra: A fogyatékossgal élő lakosság (%) aránya gazdasági aktivitás szerinti megoszlásban

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján, 2016 (Mikrocenzus 2016)

A fiatalok gazdasági aktivitása

A gazdasági válság során jelentősen növekedett a fiatalok körében mért munkanélküliségi ráta. A 15–24 évesek munkanélküliség-rátája az EU-országok átlagában a válságot megelőző év 16%-os értékéről 2012-ben 23%-ra emelkedett (EC, 2013). Magyarországon a fiatalok munkaerőpiaci helyzete az EU-átlagnál is kedvezőtlenebben alakult, pl. a 15–24 évesek munkanélküliségi rátája 2008-ban 20% volt, ami 2012-re 28%-ra emelkedett. A munkanélküliségi ráta növekedése a fiatalok körében nagyobb mértékű volt, mint a teljes aktív korú népesség körében, amely Magyarországon az EU-átlaghoz hasonlóan 3 százalékponttal növekedett 2008 és 2012 között (8%-ról 11%-ra). A 2016-os Magyar Ifjúságkutatás (MI, 2016) eredményei szerint a fiatalok 24 %-a megtapasztalta már a munkanélküliséget, 13 százalékuk volt már regisztrált munkanélküli.

A 2012-es adatokhoz (Székely, 2012) képest 5%-kal csökkent, 2016-ban a fiatalok 5 %-a volt nem regisztrált munkanélküli, mely a 2012-es adatokhoz képest 1%-kal nőtt, a fiatalok 6%-a

pedig volt már regisztrált és nem regisztrált munkanélküli is, mely a korábbi vizsgá-lathoz képest 2%-os növekményt mutat.

A posztindusztériális társadalmakban a meghosszabbodott iskoláztatás, a fiatalokat sújtó magas munkanélküliség, a családalapítás későbbre halasztása miatt a fiatalok önállósodása egyre jobban kitolódik. Egyre több fiatal marad a nagykorúság elérése után is bizonyos szempontok szerint szüleitől függő helyzetben. Ez az ún. „posztadoleszcens” életszakasz a fiatalkor és a felnőttkor közé ékelődik, és a két életszakasz közötti időben többé-kevésbé elnyúló átmenetet jelenti (Vaskovics, 2000).

A fogyatékossgal élő személyek körében alacsonyabb a foglalkoztatottság és az iskolázottság szintje. Az alacsony iskolai végzettség önmagában is jelentős hátrányt jelent a munkaerőpiacon. A megváltozott munkaképességűek között a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya 38,2% (ez több mint a másfélszerese az egészségeseket jellemző aránynak), további egyharmaduk pedig szakiskolai, szakmunkásképző iskolai végzettséggel rendelkezik (míközben a változatlan munkaképességűek 24,8%-ának van ilyen végzettsége). Ez tehát azt jelenti, hogy közel háromnegyed részük (71,1%) fokozottan nehéz helyzetben van, amikor munkát kíván vállalni. Érettségije, illetve annál magasabb végzettsége a megváltozott munkaképességűek alig több mint egynegyedének volt szemben a változatlan munkaképességűek 52,9%-ával (KSH,2011).

Az iskolai végzettség még napjainkban is erősen hat a munkaerő-piaci helyzetre, ugyan-akkor elemzésünkéből kiderül, hogy a kedvezőtlen származásúak még a megszerzett felsőfo-kú végzettség birtokában sem érik el a középosztályi társaik foglalkoztatási arányát, illetve még így is meghaladják az ott tapasztalt munkanélküliségi arányt. Még inkább elkésérítő, hogy a hátrányos származású, felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok a társadalom felső osztályaiba született, sikertelennek minősülő iskolai karriert (legfeljebb szakiskolai végzettség) befutott kortársaikat is csak éppen utolériik foglalkoztatási mutatóikban, bár sikeres elhelyezkedésüket követően bérkilátásaik már jobbnak bizonyulnak.

Anyag és Módszertan

A kutatás során a Magyar Ifjúság 2012 adatbázisát használtuk. A Magyar Ifjúság 2012 ku-tatása során 8.000, 15-29 éves fiatal kérdezett meg, egy hozzávetőlegesen 70 perces kérdő-ívvel 2012. szeptember és november között. A kutatásuk reprezentatív a 15-29 éves magyar népességre nézve területileg, településtípusonként, korcsoportok és nemek szerint.

A kérdőív 10 nagyobb blokkból állt: a család és gyermekvállalás, az oktatás, a munkaerő-piac, a külföldi munka és tanulás, a politikai attitűd, valamint a média blokkból, amelyeket önkítöltős formában követtek a politika és vallás, valamint a szexualitás és drog blokkok. A kérdőívet a lakáshelyzetre, életkörülményekre vonatkozó, valamint a kérdezők számára fel-tett kérdésekkel zárták. Ezt a kutatást négy évente készítik el, amelynek eredményei a fiata-lokkal kapcsolatos döntések és intézkedések alapjául szolgálnak.

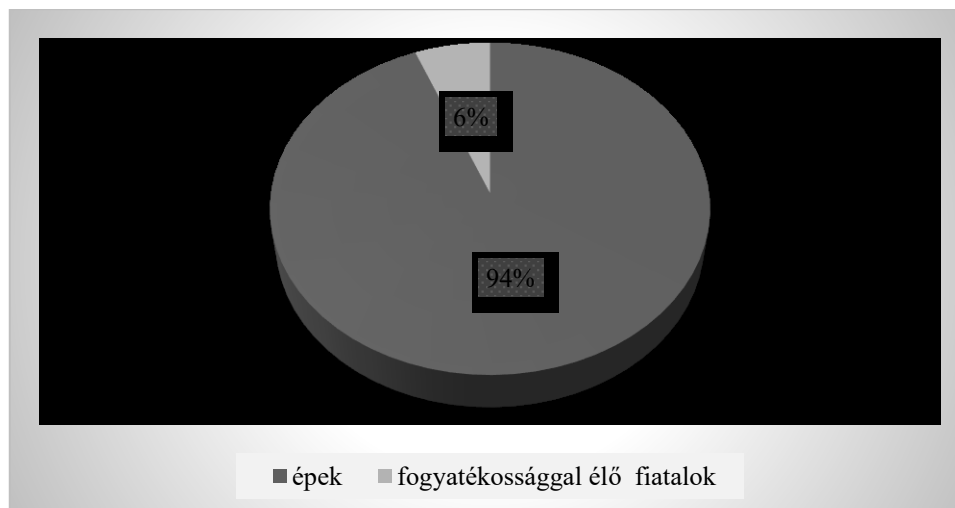
Elemzésünkben a fiatal felnőttek csoportját az ifjúsági kutatásoknál szokásos életkori le-határolásnál (15–24 évesek, 15–29 évesek) körében vizsgáljuk.

A fent említett blokkokból az oktatást és a munkaerőpiacot vizsgáltuk. Leválasztottuk a mintát, ami a 15-29 éves fiatalokból (továbbiakban: épek) és a 15-29-éves fogyatékossgal élő fiatalokból állt. Az épek elemszáma 7232 fő, a fogyatékossgal élő fiataloké 451 fő volt.

A vizsgálatokból származó adatokat SPSS szoftver segítségével dolgoztuk fel. Az adatokból számítottunk alapstatisztikát: százalékos eloszlásokat néztünk, valamint átlagot számoltunk.

Eredmények

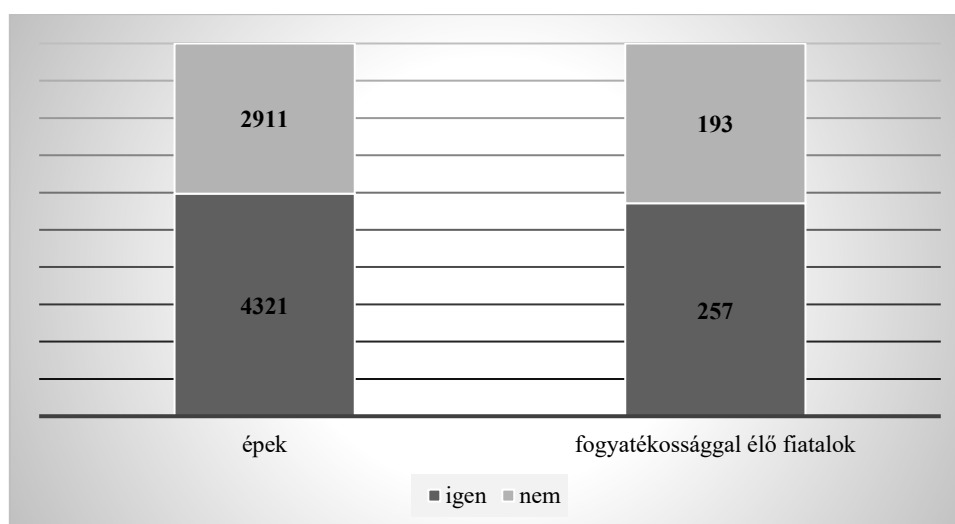
A felmérésben épek elemszáma 7232 fő (94%), a fogyatékossgal élő fiataloké 451 fő (6%) volt (4. ábra).

4. Ábra: Az épek és a fogyatékossgal élő fiatalok megoszlása

Forrás: A szerzők, 2019

A kutatás során, arra a kérdésre, hogy eddigi élete során végzett –e olyan munkát, amiért pénzt kapott az épek köréből pontosan 7232 főből 4321 fő (59%) végzett olyan munkát, amiért pénzt kapott, 2911 fő (40%) pedig nem végzett olyan munkát. Ezzel szemben a 451 fő fogyatékossgal élők közül 257 fő (57%) végzett, és 193 fő (43%) nem végzett olyan munkát, amiért pénzt kapott (5. ábra).

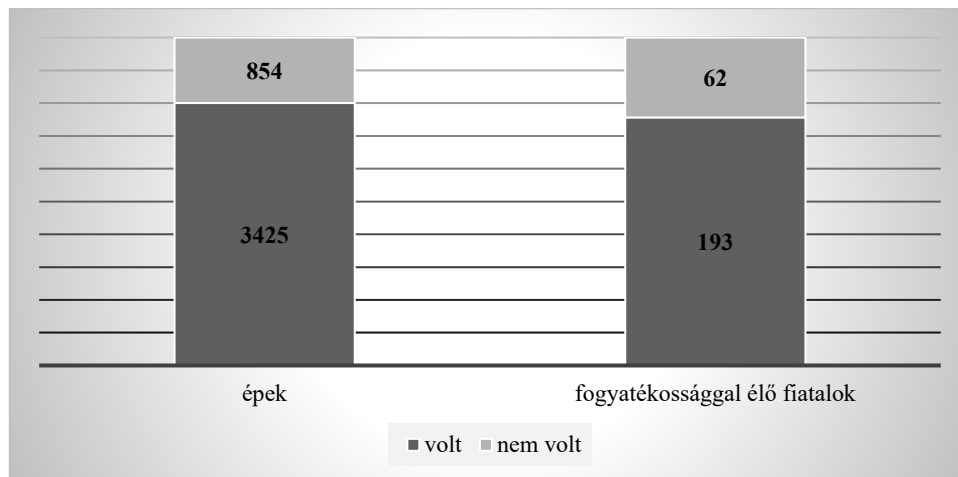

5. Ábra: Az épek és a fogyatékossgal élő fiatalok megoszlása aszerint, hogy részesültek juttatásban az elvégzett munkájukért

Forrás: A szerzők, 2019

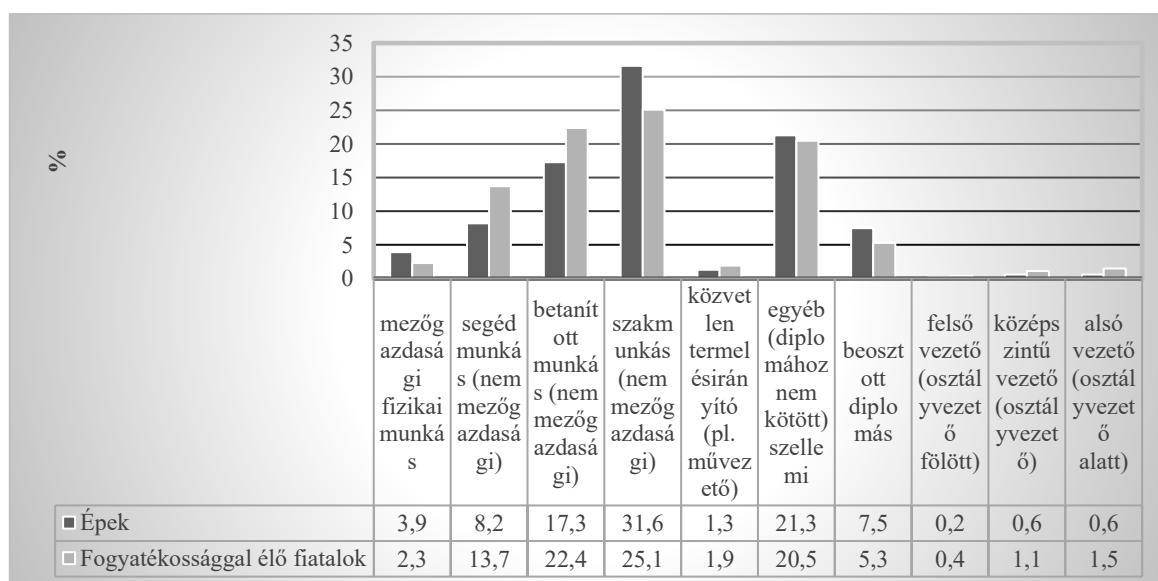
A 6. ábrán látható az érintett populációk legalább három hónapos munkaviszonyának megoszlása. Az ép populációból 2960 fő hiányzik a rendszerből, 3425 főnek (80%) volt legalább három hónapig tartó munkaviszonya, 854 főnek (20%) pedig nem volt. A fogyatékos-sággal élő fiatalok körében 194 fő hiányzik a rendszerből, 193 főnek (75,6%) volt három hónapig tartó munkavállalása és 62 főnek (24,4%) nem volt.

6. Ábra: Az épek és a fogyatékos-sággal élő fiatalok három hónapos munkaviszonyának megoszlása (fő)

Forrás: a szerzők, 2019

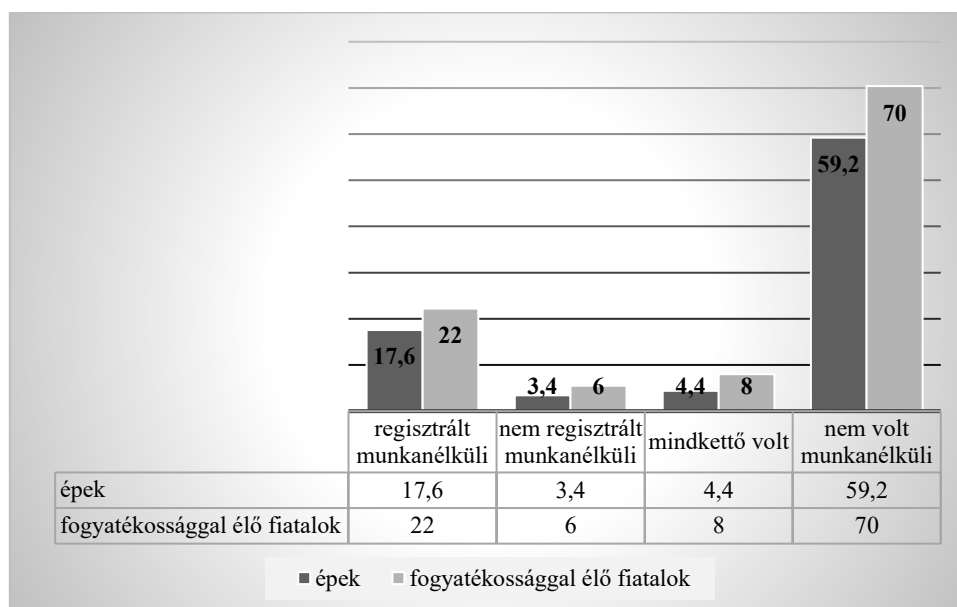
A foglalkozás típusok tekintetében (7. ábra) mezőgazdasági munkát az épeknél 175 fő (3,9%) a fogyatékos-sággal élőknel 6 fő (2,3%) végzett. Segédmunkás az épeknél 364 fő (8,2%), a fogyatékos-sággal élőknel 36 fő (13,7%) volt. Betanított munkásként az épek közül 772 fő (17,3%), a fogyatékos-sággal élők közül 59 fő (22,4%) dolgozott. Szakmunkás az épeknél 1410 fő (31,6%) a fogyatékos-sággal élő fiataloknál 66 fő (25,1%) volt. Vezető beosztásban mindkét populációban alacsony létszámban volt jelen.

7. Ábra: Százalékos megoszlás az épek és fogyatékos-sággal élő fiatalok foglalkoztatási típusainak körében

Forrás: A szerzők, 2019

A 8. ábrán látható, hogy mindkét vizsgált populációban magas volt azoknak a száma, akik nem voltak munkanélküliek. Az épeknél 1279 fő (17,6%), a fogyatékossgal élőknel 100 fő (22,2%) volt regisztrált munkanélküli. Nem regisztrált munkanélküli az épeknél 248 fő (3,4%) a fogyatékossgal élőknel 25 fő (6%) volt.

8. Ábra: Munkanélküliség feltérképezése az épek és a fogyatékossgal élő fiatalok körében

Forrás: A szerző, 2019

Összegzés

A munkavégzés elterjedtsége természetes módon szorosan összefügg az életkorral és az iskola típusával. A felsőfokú tanulmányt folytató fiatalok több mint harmada végzett már életében valamilyen munkát, hasonlóan magas ez az arány az érettségit követő szakképzés-ben résztvevők körében. A szakiskolában, szakmunkásképzőben tanulók egy-ötöde végzett már élete során pénzkereső munkát.

Az életkori sajátosságok miatt magától értetődően a legalacsonyabb a tanulmányok mellett munkát végzők aránya az általános iskolások, illetve a gimnáziumba járó fiatalok körében és a szakközépiskolában tanulók között

A tanulás melletti munkavégzés gyakoriságára vonatkozóan a közelmúltban elvégzett más kutatások közül a KSH Munkaerő-felmérésének 2010. IV. negyedévi, a fiatalok munkaerőpiaci helyzetével foglalkozó kiegészítő moduljának mérése ad viszonyítási lehetőséget. Ennek adatai szerint a nappali tagozaton tanuló 15-29 évesek 20 százaléka végzett a tanulás mellett valamilyen munkát (KSH, 2011). A korábbi munkatapasztalatnak jelentős szerepe van a munkaerőpiaci versenyképességben. A Magyar Ifjúságkutatás 2016-os legfrissebb adatai szerint a 15-29 évesek körében gyakori, hogy az iskola mellett vállalnak munkát, mely érték némi emelkedést mutat a 2012-es évhez képest. A szünidei munkával kapcsolatos kérdésre a válasz: a megkérdezettek 52%-a dolgozott valamilyen rendszerességgel az iskola mellett, ami két százalékpontos emelkedést jelent a 2012-es felméréshez képest. Ugyanakkor az iskolai idő alatt történő munkavégzés területén csökkenést láthatunk, mivel míg 2012-ben a fiatalok 26%-a addig 2016-ban pedig 24%-a dolgozott iskola mellett.

Több kutatás megerősíti, hogy igen gyakori a felsőoktatásban tanuló hallgatók esetében az önkéntes munkavégzés, melynek motivációiban a karrierépítés, a munkatapasztalat, szakirányú munkatapasztalat szerzése, mely a munkaerőpiaci esélyeiket növeli (Bocsi et al. 2017; Bácsné et al., 2018/a, 2018/b).

A tanulás melletti munkavégzés abban a vonatkozásban is fontos tényező, amennyiben segíthet a későbbi elhelyezkedésben, pl. azért, mert olyan képességekhez, készségekhez jut-tatja a fiatal, amelyet a munkaerőpiac fokozottan értékel, vagy azért, mert a tanulás melletti munkavégzés során kapcsolatokat, ismeretségeket lehet szerezni.

A fogyatékossgal vagy megváltozott munkaképességgel élők egyre fontosabbá válik, valamint a foglalkoztatáspolitikában azoknak az ösztönzőknek a kialakítása, mely ennek a célcsoportnak a társadalmi és munkahelyi integrációját segítik (Dióssi, 2011; Dajnoki et al., 2010). Hazai kutatás (Nagy-Csoba 2011) felhívja a figyelmet a fogyatékossgal élők alacsony iskolai végzettségére, mely a munkaerőpiaci versenyképességüket kedvezőtlenül befolyásolja. A fogyatékossgal élő személyek iskolai végzettségük tekintetében a teljes magyar népességben megfigyelhetőtől jóval kedvezőtlenebb (az NCSSZI-TÁRKI 2010-es mérése szerint az egészségkárosodásukról orvosszakértői minősítéssel rendelkező aktív korú személyek több mint egyharmadának a legmagasabb végzettsége az általános iskola (mely a teljes népesség ötödére jellemző), az érettségizettek aránya is csupán 20%, a diplomásoké 5%).

A munkaerőpiaci helyállásban éppen ezért a fogyatékossgal élő fiatalok oktatására, az oktatásuk során olyan kompetencia-fejlesztés fókuszú képzések kialakítása válik fontossá, mely segíti őket a versenyképességük javításában a munkaerőpiacon.

Köszönetnyilvánítás

A publikáció elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00003 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Irodalomjegyzék

1. Bácsné B. É., Bács Z., Pető K., Müller A., Pfau C., Dajnoki K., Molnár A.: Önkéntesség a sportban (2018): International Journal of Engineering and Management Sciences / Mű-szaki és Menedzsment Tudományi Közlemények 3: 5 pp. 217-230., 14 p., DOI: 10.21791/IJEMS.2018.5.23.
2. Bácsné, B. É.; Müller, A.; Molnár, A.; Dobay, B.; Bács, Z.; Pető, K.: Tourism-Volunteering And Sport - Connections And Implications From A Research. (2018): Acta Oeconomica Universitatis Selye 7: 2 pp. 19-33. Paper: 1338-6581, 15 p., ISSN: 1338-6581
3. Balázs-Földi E., Dajnoki K.: Munkáltatói aspektusok feltárása a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásában. (2016b) Taylor: Gazdálkodás- És Szervezéstudományi Folyóirat: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei 8:(3.szám No24) pp. 93-103., ISSN 2064-4361
4. Balázs-Földi E., Dajnoki K.: Sajátosságok a fogyatékos és megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásában. (2016 a): Gradus Vol. 3.:(No.1) pp. 313-318., ISSN 2064-8014
5. Balázs-Földi E.: Fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyekkel kapcsolatos ismeretek összehasonlító elemzése Hajdú-Bihar megye három járásában. (2017) Taylor: Gazdálkodás- És Szervezéstudományi Folyóirat: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei 29-30:(3-4) Pp. 26-34., ISSN 2064-4361

6. Bishop, M.: Essential Economics. (2004) Profile Books Ltd, London, 282 p. (ISBN: 978 1 86197 5805)
7. Block ME., Taliaferro A., Moran T.: Physical Activity and Youth with Disabilities. (2013) Barriers and Supports. Prevention Researcher 20: 18., ISSN-1086-4385
8. Bocsi V., Fényés H., Markos V.: Motives of volunteering and values of work among higher education students, (2017) Citizenship Social And Economics Education 16: (2) pp. 117-131.
9. Bota A, Teodorescu S, Serbanoiu S.: Unified Sports - a Social Inclusion Factor in School Communities for Young People with Intellectual Disabilities. (2014) 3rd International Congress on Physical Education, Sport and Kinetotherapy (Icpeks 2013) 117: 21-26., <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.02.172>
10. Csányi, Y.: Fogyatékosok integrációja- nemzetközi és hazai kitekintés. (1990) Gyógypedagógiai Szemle,4, pp 271–279.
11. Dajnoki K., Vörös P., Bodor M.: Munkakörtervezés az esélyegyenlőségi emberi erőforrás menedzsmentben, (2010) Acta Agraria Kaposváriensis, 14 (1) 93 p., ISSN:1418-1789
12. Dióssi K.: Fogyatékosok munkáltatásának szabályozása – Valós eredményt hoz-e a kvóta-rendszer szigorítása? (2011) Munkaügyi Szemle, 2011/4, 95.p.
13. European Commission: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion Employment and Social Developments in Europe (2013), European Union.
14. Eurostat: Employment (main characteristics and rates) -annual averages (lfsi_emp_a). (2016) http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=lfsi_emp_a (Letöltés dátuma: 2018. 01.05.)
15. Eurostat: Employment rate, persons aged 20-64, by NUTS 2 regions, 2012 (%) (2015a): http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/images/5/5a/Employment_rate%2C_persons_aged_20%E2%80%9364%2C_by_NUTS_2_regions%2C_2012_%28%25%29_RYB14.png (Letöltés dátuma: 2018. 01.05.).
16. Eurostat: Népeség, összesen (2004–2015). (2015b) Eurostat. (Letöltés dátuma: 2018. 01.05.).https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tps00001.html
17. Gáti A., Medgyesi M., Ozdemir E., Ward, T.: Young people in the crisis. (2012) EU Commission Employment, Social Affairs and Inclusion, Social Situation Observatory
18. Gázó F., Laki L.: Fiatalok az Újkapitalizmusban. (2004) Budapest, Napvilág Kiadó, ISBN: 9789639350403
19. Income Distribution and Living Conditions Research note 5/2012.
20. International Labour Organization (2016): http://www.ilo.org/budapest/information-resources/press-releases/WCMS_444329/lang--en/index.htm (2018.03.11.)
21. Könczei Gy.: A rehabilitáció rehabilitációjáért! (Fogyatékos emberek a munkaerőpiacon). (1990): Szociálpolitikai Értesítő, 3.
22. Központi Statisztikai Hivatal (2011): (<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/megvaltmunkakep.pdf> (letöltés dátuma. 2018.04.27.)
23. Központi Statisztikai Hivatal 2018: Munkanélküliség 2003-2018. http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_3_2.html
24. Központi Statisztikai Hivatal: Demográfiai Évkönyv 2011, (2012): Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
25. Központi Statisztikai Hivatal: Megváltozott munkaképességűek a munkaerőpiacon. 2011, 2012. május; <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/megvaltmunkakep.pdf> Letöltés ideje: (2018. 01.02.)

26. Laki I.: Felsőoktatás és a fogyatékossgal élő hallgatók. (2018) In: Mócz, Dóra (szerk.) A képzéstől a munkaerőpiacig. Tanulmányok az emberi erőforrás menedzsment terülről. Orosháza, Magyarország: Kodolányi János Főiskola (KJF), (2018) pp. 115-124., 10 p., ISSN 0133-2597
27. Laki L.: A generációs reprodukció néhány jellegzetessége a lemaradó térségekben. (2006): MTA Politikai Tudományok Intézet.
28. Laoues C.N., Müller, A. (2018):Az integráció-szegregáció helyzete egy kutatás tükrében. Különleges Bánásmód 4 : 4 pp. 19-31.
29. Laoues C.N., Müller, A; Bácsné, B. É. (2019): Fogyatékossgal élő személyek sportolásával foglalkozó sportszervezet kommunikációs sajátosságainak vizsgálata. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok 13 : 3-4 pp. 119-128.
30. Lechnerné V. J.: A magyarországi foglalkozási rehabilitáció rövid bemutatása. (2007): Cor-vinus Egyetem.
31. Magyar Ifjúságkutatás 2016: http://www.ujnemzedek.hu/sites/default/files/magyar_ifjusag_2016_a4_web.pdf
letöltés dátuma: 2019.01.09
32. Medgyesi M., Nagy I.: Fialok életkörülményei Magyarországon és az EU országaiban 2007 és 2012 között. (2014). 303-323.p., ISSN 1216-6561
33. Microcensus 2016. (szerk. Janák Katalin-Tokaji Károlyné). 8. A fogyatékos és az egészségi ok miatt korlátozott népesség jellemzői. KSH, 2018-as kiadványa. ISBN 978-963-235-494-1ö.
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_8.pdf
34. Móre M., Mező K.: Fogyatékossgal élők a tanulástól a munkavállalásig. (2016) Különleges Bánásmód (2/1.). pp. 17-26. DOI 10.18458/KB.2016.1.17
35. Nagy M.: Speciális andragógia, (2011) Szent István Egyetem, https://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop412A/2010-0019_Specialis_andragogia/ch16.html (letöltés dátuma: 2019.02.03)
36. Nagy Z-Csoba J (2011): A fogyatékossgal élők. (114-133.p.) In:Csoba Judit. (szerk): Munkaerőpiaci változások, leszakadó társadalmi csoportok. Szociotéka, Debrecen. 2011. 176.p. ISBN 978-963-473-467-3.
https://szociologia.unideb.hu/sites/default/files/upload_documents/csoba_judit_munkaeropiacki.pdf
37. NCSSZI-TÁRKI (2011): Az egészségkárosodottak helyzete Magyarországon. Gyorsjelentés a támop 5.4.1-08/1-2009-002 sz. Kiemelt projekt v. Kutatási pillérének keretében végzett „d” kutatás eredményeiből. (szerk: Tátrai-Gábor)
<file:///C:/Users/user/Downloads/tarki-gyorsjelentés-az-egészségkárosodottak-helyzete-magyarországon.pdf>
38. Orbán A.: Az esélyegyenlőség javítását, az egyenlő bánásmód érvényesítését szolgáló Unió és nemzeti szintű stratégiák, ágazati politikák. (2013) In: Varga Aranka: Esélyegyenlőség a mai Magyarországon. Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszocio-lógia Tanszék.
39. Székely L.: Magyar Ifjúság 2012 Tanulmánykötet., ISBN 978-963-08-7372-7 (2012): http://kutatopont.hu/files/2013/09/Magyar_Ifjusag_2012_tanulmanykotet.pdf
Letöltés ideje: 2018.01.20.
40. Tóth, I. Gy., Medgyesi M.: Income distribution and living difficulties in the midst of consolidation programs and crises in Hungary. (2011) In: Fazekas, K. – Gy. Molnár eds. The Hungarian labour market: Review and analysis. Budapest: Institute of Economics, IE HAS – National Employment Foundation., ISBN 978–88–470–1765–8.

41. Vaskovics L.: A posztadoleszcencia szociológiai elmélete. (2000) Szociológiai Szemle, 2000/4. sz., ISSN 1216-2051